

КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

**Формування системи художніх знань про міфологічний жанр
в учнів 7 класу**

Виконала студентка IV курсу
групи ОМфмб–1–21–4.0д
спеціальності 014 Середня освіта
ОПП Середня освіта (Образотворче
мистецтво)
ОПС фаховий молодший бакалавр
Черепінська Аліна Миколаївна
Керівник: Мазов А.А.

Рекомендовано до захисту
ЦК образотворчого мистецтва
і дизайну

Захищено
Оцінка

Протокол від 17.05.2025р. №7
Голова ЦК Олена КАЗІМІРЕНКО

Протокол ЕК від «__»_____2025р. № __
Голова ЕК
Костянтин ЧЕРНЯВСЬКИЙ
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри дизайну НАОМА

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ХУДОЖНІХ ЗНАНЬ ПРО МІФОЛОГІЧНИЙ ЖАНР В УЧНІВ 7 КЛАСУ	6
1.1. Історико-культурні основи міфологічного жанру в європейському мистецтві.....	6
1.2. Особливості зображення античної міфології в образотворчому мистецтві.....	9
1.3. Методика формування системи художніх знань про міфологічний жанр в учнів 7 класу.....	17
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА РОБОТА НАД ДИПЛОМНИМ ПРОЄКТОМ «НАРОДЖЕННЯ АФРОДІТИ».....	21
2.1. Вибір образу, пошук ідей.....	21
2.2. Створення ескізу. Технічне виконання творчої роботи: етапи реалізації художнього задуму.....	23
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Міфологічний жанр є одним із ключових напрямів у європейському образотворчому мистецтві, що має глибоке історико-культурне підґрунтя. Його витoki сягають давньогрецької та римської традицій, де міфи виконували роль не лише пояснення природних явищ, а й передачі моральних і духовних цінностей. Упродовж століть міфологічні сюжети надихали митців різних епох, від Античності до Нового часу, на створення шедеврів, сповнених глибокої символіки, емоційності та філософського змісту.

Особливе місце у формуванні системи художніх знань про міфологічний жанр посідає шкільна мистецька освіта. Саме в 7 класі, враховуючи вікові особливості учнів, доцільно звертатися до вивчення античних сюжетів через твори живопису, скульптури, графіки. Це дозволяє не лише розвивати естетичне сприйняття, а й формувати навички аналізу образів, порівняння, творчого мислення. Ефективна методика формування художніх знань про міфологічний жанр має поєднувати історико-культурний контекст, емоційне занурення в зміст творів і практичну творчу діяльність учнів.

Античне мистецтво стало зразком синтезу естетики, філософії та символізму. Центральною рисою таких зображень була ідеалізація людського тіла як відображення космічної гармонії та духовної досконалості. Митці на кшталт Поліклета і Праксителя створювали образи, що поєднували тілесну красу з моральною глибиною, втілюючи концепцію калокагатії. Через персоніфікацію богів античні художники наділяли їх не лише зовнішньою досконалістю, а й людськими емоціями, характерами, перетворюючи міфологічних персонажів на живі, психологічно наповнені постаті.

Міфологічні сюжети виступають не лише як джерело естетичного задоволення, а й як основа для пізнання природи людини, моральних орієнтирів і загальнолюдських цінностей. Саме тому методика формування художніх знань у 7 класі повинна враховувати вікові психологічні особливості учнів,

їхню емоційну чутливість, уяву, інтерес до фантастичних сюжетів і прагнення до самовираження.

Ще під час написання курсової роботи на тему «Розробка наочності та методичного матеріалу для уроку з образотворчого мистецтва на тему «Міфологічний жанр» у 6 класі» було досліджено способи залучення учнів до вивчення цієї теми через практичні завдання й аналіз класичних творів. У дипломній роботі продовжується це вивчення, поглиблюючи теоретичну базу і пропонуючи власну методичну систему.

Мета дипломного проєкту – дослідити формування системи художніх знань про міфологічний жанр в учнів 7 класу на уроках образотворчого мистецтва.

Об’єкт дослідження – процес формування художніх знань учнів 7 класу з образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження – методика формування системи художніх знань про міфологічний жанр у процесі навчання образотворчому мистецтву учнів 7 класу.

Завдання дослідження:

- розкрити історичне підґрунтя міфологічного жанру, його символіку та алегорію в античному мистецтві;
- дослідити роль міфологічних сюжетів у світовій художній культурі;
- провести аналіз творів відомих художників, які зверталися до теми міфів;
- окреслити особливості методики формування системи художніх знань про міфологічний жанр в учнів 7 класу;
- розробити концепцію творчої роботи «Народження Афродіти» та виконати композицію у техніці олійного живопису.

Методи дослідження – аналіз літературних джерел, педагогічних та художніх методик.

Практичне значення дипломного проєкту полягає у тому, що розроблені методичні рекомендації можуть бути використані вчителями

образотворчого мистецтва для організації уроків, спрямованих на ознайомлення учнів з міфологічним жанром.

Теоретичне значення полягає у розширенні знань у галузі методики викладання образотворчого мистецтва.

Структура дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, теоретичної та практичної частини, висновків, списку використаних джерел (літератури) та додатків. Загальний обсяг теоретичної частини проєкту становить 32 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ХУДОЖНІХ ЗНАНЬ ПРО МІФОЛОГІЧНИЙ ЖАНР В УЧНІВ 7 КЛАСУ

1.1. Історико-культурні основи міфологічного жанру в європейському мистецтві

У шкільному контексті для учнів 7 класу вивчення міфологічного жанру дає змогу краще зрозуміти витoki європейської культури, символіку образів у мистецтві, формує естетичне мислення, розвиває уяву та творчі здібності. Викладання теми «Міфологічний жанр» у 7 класі розкриває перед учнями світ давніх уявлень, сприяє розвитку їхньої уяви, художнього смаку та допомагає зрозуміти символічні елементи в мистецтві. Для успішного навчання важливо правильно підібрати наочні матеріали, доступно викладати інформацію, що сприяє ефективному виконанню творчих завдань.

Міфи – від грець. «mythos» («мютхос», слово, розповідь, байка) – легенди і байки, за допомогою яких греки прагнули пояснити явища природи і власну історію. Історично склалося так, що під міфологією мають на увазі античну, грецьку міфологію, бо з нього складається не тільки арсенал грецького мистецтва, але і його ґрунт. Весь грецький фольклор наповнений міфологією численні цикли якого є цінним історичним джерелом [4]. Міфологія є однією з найдавніших форм колективної культури, яка містить глибокі символи, архетипи та легенди, що слугували засобом пізнання світу й передачі моральних норм. Міфи та міфологія, що передавалась усним шляхом з покоління в покоління. Міфологія зародилася ще в найдавніші часи, коли люди намагалися пояснити явища природи, створити образи божеств, героїв, монстрів та інших істот, які допомагали відчувати зв'язок з невідомим. Перші міфи виникли на основі релігійних вірувань і часто перепліталися з обрядами та ритуалами. Різні народи створили свої унікальні пантеони богів і міфологічних істот: грецькі, римські, єгипетські, скандинавські саги. Ці образи стали основою для великої кількості художніх творів, скульптур, літературних сюжетів, які й досі надихають митців.

У сучасному трактуванні міфи – це видумка, фантазія, щось нереальне, вигадане, таке, чого не було в історичній дійсності. Елліни асоціювали міфи з прозою, переказом, оповіданням. Наприклад, славнозвісний Геракл – це міфічна особа, герой багатьох давньогрецьких міфів. Майже у кожного народу від прадавніх часів зберігалися перекази, де історичне, дійсне переплітається з вигаданим. У Давній Греції міфи складали основу літератури, мистецтва, скульптури, що передувала грецькому мистецтву, де художніми засобами було відтворено народну фантазію. Міфи з'явилися задовго до грецької абетки. Існували в численних варіантах: місцевих, часових, авторських.

Слід розділити наступні різновиди міфів: пояснювальні, оповідальні, міфи про виникнення світу, міфи, де діють герої напів боги.

Міфологічний жанр в європейському мистецтві має глибоке коріння, що сягає античних часів, коли люди прагнули пояснити навколишній світ через образи богів, героїв, фантастичних істот та надприродних подій. Саме міфи стали першими формами узагальненого знання, які передавали не лише пояснення природних явищ, а й моральні засади, соціальні норми, уявлення про добро і зло, справедливість, любов, самопожертву та долю.

У Давній Греції та Римі міфи сформували цілісну картину світу, яку митці протягом століть відтворювали в мистецтві. Ці історії стали джерелом сюжетів, що символізували універсальні теми: боротьбу світла і темряви, кохання й зради, вірності, страждання, пошуку сенсу життя. Через міфологію ми бачимо «дзеркало» світогляду стародавніх цивілізацій – їхнє розуміння всесвіту, ролі людини та моральних цінностей. Також у Давньому Римі міфологія значною мірою запозичувалася з грецької культури, але римляни надали їй державницького значення – багато богів ототожнювали з політичними ідеями та римською величчю [6]. З розквітом епохи Відродження міфологія стала джерелом для нового злету європейського мистецтва. Митці зверталися до античних сюжетів, аби висловити гуманістичні ідеї, захоплення тілесною красою, гармонією природи та людським розумом. У добу класицизму та академізму міфологічні теми стали зразком «високого

мистецтва», у якому художники могли реалізувати складні композиції, глибокі філософські ідеї та майстерність зображення людського тіла. Міфи стали своєрідною енциклопедією людських почуттів і досвіду.

Основна мета міфологічного жанру – не просто ілюструвати міфи, а передати ідеї, вірування та культурні коди певного народу через художню форму. Універсальні теми, які розкриває міфологія, зберігають актуальність і сьогодні:

- Боротьба добра і зла – як у битві Зевса з титанами чи Тора зі світовим змієм Йормунгандом.
- Любов і зрада – Орфей і Еврідіка, Паріс та Олена Троянська.
- Вірність і честь – подвиги Ахіллеса або жертовність Прометея.
- Творення світу – космогонічні міфи, наприклад, про Хаос і народження богів.
- Покарання за гріхи – історії Сізіфа, Тантала, Прометея [6].

У мистецтві ці теми відображаються через різні візуальні форми: живопис, скульптуру, мозаїку, графіку. Кожен жанр додає власну інтерпретацію, глибину й акценти до передачі змісту.

Скульптура: Давньогрецькі статуї, такі як «Дискобол» Мирона або «Лаокоон і його сини» (Агесандр, Полідор і Афінодор), демонструють емоційну напругу та драматизм міфологічних сюжетів.

Живопис: Картини Ботічеллі («Народження Венери»), Тиціана («Бахус і Аріадна»), Рубенса («Суд Паріса»), Караваджо – ілюструють міфи з увагою до деталей, символіки, емоцій.

Мозаїка: У римських віллах і храмах зустрічаються зображення богів і героїв, наприклад «Тріумф Вакха», що прикрашали інтер'єри й несли сакральний міст.

Гравюра: Роботи Альбрехта Дюрера, зокрема «Геркулес на роздоріжжі», передають міфологічні сцени через графічну чіткість і драматизм.

Міфологічні сюжети у мистецтві не лише зберігають пам'ять про минуле, а й надихають митців на власні інтерпретації. У різні епохи – від Ренесансу до символізму – художники зверталися до міфів як до вічного джерела ідей і естетики. Наприклад:

- Сандро Ботічеллі у «Народженні Венери» передає ідеалізовану красу й божественну гармонію.
- Тиціан зображує міфічні сцени у чуттєвій, живій манері.
- Антоніо Канова у скульптурі «Амур і Психея» втілює момент ніжного кохання.
- Густав Морро у своїх полотнах, як от «Орфей», додає містичності та символізму.

Міфологічний жанр у мистецтві формує у глядача глибше розуміння культури, символіки, людських почуттів і прагнень. Для учнів 7 класу він є цінним інструментом для розвитку творчого мислення, розуміння історико-культурної спадщини та формування художнього смаку.

1.2. Особливості зображення античної міфології в образотворчому мистецтві

Ідеалізація людського тіла в античному мистецтві

Однією з найхарактерніших рис зображення міфології в образотворчому мистецтві Давньої Греції та Риму була ідеалізація людського тіла. Античні митці вбачали у людському тілі відображення гармонії Всесвіту – гармонії, яку можна вивести математично. За їхніми переконаннями, краса тіла повинна відповідати космічному порядку: симетрії, пропорції, рівновазі.

Поліклет і «Канон». Визначальним у формуванні уявлень про ідеальне тіло став трактат «Канон» давньогрецького скульптора Поліклета. Він запропонував чітку математичну систему пропорцій, де частини тіла співвідносяться одна з одною за певними формулами (наприклад, голова – $1/7$ або $1/8$ від усього зросту). Поліклет вважав, що справжня краса – це поєднання симетрії (συμμετρία) та рівноваги (ἁρμονία).

«Дорифор» (Списоносець). Статуя «Дорифор» (бл. 440 р. до н.е.) є втіленням цих ідеалів: атлетична постать юнака, без надмірної м'язової маси, у позі контрапосту (перенесення ваги на одну ногу) – зразок фізичної та внутрішньої рівноваги.

Пракситель і жіноча краса. Інший знаменитий скульптор, Пракситель, у IV ст. до н.е. створив першу повністю оголену жіночу статую – «Афродіту Кнідську». Вона стала революцією в мистецтві: тепер краса жінки також розглядалася як божественна, гармонійна, гідна мистецького возвеличення. Афродіта зображена у момент, коли вона щойно зійшла з води – спокійна, без еротичної зухвалості, з вишуканим сором'язливим жестом.

Філософські засади: Платон. Платон у своїй праці «Держава» стверджував, що краса фізична є відображенням краси ідейної. Митець, зображаючи тіло в ідеальній формі, наближає глядача до розуміння вищих форм – істини, добра, гармонії. Через споглядання досконалих тіл людина очищує свій розум і душу, підноситься духовно. «Краса – це сяйво істини», – Платон.

Калокагатія – єдність краси і доброчесності. У грецькій культурі панувала концепція «калокагатії» – ідеал поєднання фізичної досконалості з моральною доброчесністю. Боги й герої зображувались не лише сильними, а й благородними, справедливими, розумними. Через тілесну красу розкривалася внутрішня суть персонажа.

Персоніфікація богів і героїв в античному мистецтві

У мистецтві Давньої Греції та Риму боги постають олюдненими: вони мають людське тіло, емоції, характери, проте значно величніші, досконаліші і могутніші за смертних. Цей підхід називається антропоморфізмом. Художники та скульптори прагнули не лише показати зовнішність богів, а й передати їхню індивідуальність, настрій і суть через міміку, рухи, пози, жести.

Жест як мова божественної сили. Мистецтво епохи класики навчилося передавати момент дії – найкращий приклад цього: «Зевс (або Посейдон) з Артемісіону» (бл. 460 р. до н.е.) – бронзова скульптура, що зображує момент,

коли бог у розмаху готується метнути блискавку або тризуб [7]. Його тіло напружене, рух стриманий, але потужний. Це не просто м'язистий герой – це персоніфікація грому, влади, непохитної волі верховного бога.

Божественна гармонія в постаті Аполлона. «Аполлон Бельведерський» (римська копія грецького оригіналу) – ідеал юного бога: спокійне обличчя, стриманий жест, плавна лінія тіла. Його образ поєднує розум, гармонію, стриманість – головні риси класичного Аполлона як бога світла, мистецтва і логосу. У його поставі – велич без агресії.

Міф – джерело образів. Філософ і поет Гесіод у творі «Теогонія» описав походження богів, їхні стосунки, конфлікти, перемоги [2]. Його поема стала фундаментом для візуального мистецтва: з неї брали сюжети для зображень на вазах, у рельєфах, на фресках. Митці створювали цілі цикли сцен із життя богів Олімпу: сварки Зевса й Гери, народження Афін, подвиги Геракла – усе це було живим театром, де боги діяли, як люди, але з божественною глибиною. «Боги в нас самих – у наших пристрастях, чеснотах, помилках і тріумфах», – переконання античних поетів і філософів.

Індивідуалізація через атрибути. Щоб відрізнити богів, художники використовували атрибути: Зевс – блискавка, орел, трон; Афіна – шолом, спис, сова; Аполлон – ліра, лавровий вінок; Артеміда – лук і олениця; Діоніс – виноград, тирс, супровід сатирів. Ці деталі були символічними і допомагали глядачам читати образ як текст. Таким чином, персоніфікація богів в античному мистецтві – це поєднання людських форм із божественним змістом. Завдяки цьому образи були не абстрактними символами, а живими істотами, з якими можна було співпереживати або захоплюватися ними.

Наявність символів та атрибутів в античному мистецтві

Античне мистецтво вирізнялося високим рівнем умовності й символізму. Кожен бог, герой або персонаж міфу мав свої індивідуальні ознаки – атрибути, які виконували не лише декоративну, а й семантичну функцію. Завдяки цим символам глядач міг миттєво «зчитати» сюжет, емоційний стан чи роль персонажа. Це був своєрідний візуальний код епохи.

Роль атрибутки. Атрибути не лише ідентифікували фігуру, а й поглиблювали сенс зображення. Вони могли вказувати: на божественну функцію (наприклад, меч Ареса – символ війни); на міфологічний сюжет (яблуко в руках Афродіти – «Суд Паріса»); на моральну ідею (сова Афіни – мудрість і розсудливість).

Типові приклади атрибутів:

Афіна – шолом, спис, егіда (щит із зображенням Горгони Медузи), сова. Вона уособлює мудрість, воєнну стратегію і справедливу владу. Гермес – кадуцей (жезл із двома зміями), крилаті сандалії й шолом, що символізують швидкість, комунікацію та супровід душ у потойбіччя. Аполлон – ліра, лавровий вінок, лук – символи гармонії, музики, пророцтва. Діоніс – вінок із винограду, тирс (жезл), супровід сатирів і менад – бог виноробства, екстазу та театру.

Живописне втілення символів:

«Суд Паріса» Пітера Пауля Рубенса (1636) – класичний приклад використання атрибутки для розкриття сюжету. Афродіта зображена з яблуком розбрату, яке Паріс вручив їй як найвродливішій богині, випередивши Геру та Афіну. Цей символ несе алегорію краси, спокуси та фатального вибору, що зрештою призвів до Троянської війни.

Філософське осмислення символів:

Античний мислитель Плутарх писав, що міфи – це не просто казки, а алегорії глибинних істин, часто моральних або метафізичних. У трактаті «Про Ісіду та Осіріса» він зазначав, що боги та їх символи мають подвійну природу: одна – зовнішня, буквальна, а інша – внутрішня, глибоко філософська, яку можна досягнути лише через розум і споглядання. «Міф – це оболонка, всередині якої приховано істину», – Плутарх.

Таким чином, символи та атрибути в античному мистецтві – це мовні елементи, за допомогою яких художники доносили ідеї, настанови, знання. Вони були частиною культурного коду, який глядачі того часу інтуїтивно розуміли, так само як ми розуміємо сьогоденні іконки чи емодзі [7].

Символізм і алегорія в зображенні античної міфології

Антична міфологія в образотворчому мистецтві не лише ілюструвала відомі сюжети, а й слугувала носієм глибоких ідей, що виходили за межі конкретної події. За допомогою символів і алегорій художники і скульптори передавали філософські, моральні, політичні сенси, зрозумілі освіченому глядачу.

Символ – це умовний знак, що позначає абстрактну ідею (наприклад, світло як знання).

Алегорія – це сюжетна форма, в якій персонажі, дії чи події мають подвійний зміст: буквальний і глибший – прихований [2].

Приклади символізму та алегорії:

- Прометей, прикутий до скелі

Іван Айвазовський («Прометей», 1845), Франциско Гойя (серія гравюр «Політ розуму») – використовували образ титана, що приніс людям вогонь (знання), попри гнів богів. Це алегорія самопожертви задля прогресу, символ свободи думки, боротьби з деспотією. У XIX столітті образ Прометея часто ототожнювали з бунтівним духом, науковцем або митцем, який протистоїть конформізму.

- «Суд Соломона» – Ніколя Пуссен (1649). Хоча цей сюжет з юдейської Біблії, він має античну логіку зображення чеснот. У трактуванні Пуссена композиція має алегоричний характер: істинна мати готова пожертвувати дитиною, аби її врятувати — символ істинної любові та справедливості. Мудрість царя Соломона тут подається як еталон судового розуму, що перегукується з ідеями античних стоїків та платоніків.

- Геракл на роздоріжжі

Один із найпопулярніших алегоричних сюжетів античності, описаний філософом Ксенофоном у творі «Виховання Кіра». Гераклу являються дві жінки – Чеснота (Арете) і Насолода (Каллісто), кожна з яких кличе за собою. Цей сюжет уособлює моральний вибір людини, протиставлення легкого й приємного життя – життю важкому, але гідному. Стоїки вбачали тут ключову

філософську дилему: зовнішнє задоволення бореться з внутрішньою доброчесністю.

Філософське підґрунтя. Платон у діалозі «Федр» і «Бенкет» підкреслював, що краса, любов, героїзм у міфах – це шлях до істини, їх потрібно тлумачити не буквально, а через споглядання сутностей. Стоїки (Зенон, Епіктет) трактували міфи як моральні притчі, в яких боги уособлюють людські чесноти або пристрасті, а події – етичні виклики особистості. «Міф – це істина, яка говорить до душі в образах», – Цицерон.

У мистецтві символізм діє як інструмент для узагальнення досвіду людства (Прометей – усі мученики знання), передачі моральних ідеалів (Геракл – вибір шляхетності), філософського споглядання реальності (Аполлон – світло істини) [7].

Зв'язок з архітектурою та декоративними формами

Міфологічна тематика тісно перепліталася з архітектурним мистецтвом Давньої Греції та Риму. Міфи не лише прикрашали храми, палаци чи громадські будівлі, а й виконували освітню, виховну й символічну функцію – формували моральні уявлення суспільства, підкреслювали велич держави або конкретного божества.

1. Сакральна архітектура – Храми як «енциклопедії» міфів. Фриз Парфенона (скульптор Фідій) – один із найяскравіших прикладів інтеграції міфу в архітектуру. Розміщений навколо внутрішньої частини храму Афіни Парфенос в Афінах. Зображує процесію свята Панатеней – дійство, яке вшановувало богиню Афину. Поруч – сцени з боротьби лапітів з кентаврами, гігантомахія, амазономехія – алегорії перемоги цивілізації над хаосом. Міф тут стає наративом державної ідеології: Афіни як центр порядку, мудрості, гармонії. Храм Зевса в Олімпії – прикрашений сценами з життя Геракла – взірець героїчної доблесті, який виховує громадянина-патріота.

2. Мозаїки як побутова «галерея міфів». У римських віллах (зокрема, в Помпеях і Геркуланумі) мозаїки із зображенням героїв і богів прикрашали підлоги та стіни атріумів, їдалень, лазень. Мозаїка з Ахіллесом у скіфів

(Помпеї) – момент, коли герой видає себе під ім'ям жінки. Тема честі, вибору долі. Зображення Діоніса на пантері – уособлення радості, вино як дар богів, але й водночас натяк на приховану силу несвідомого, що розкривається через міф. Мозаїки виконували повчальну й декоративну функцію – це був спосіб постійно «проживати» міфи в повсякденному просторі [8].

3. Декоративно-прикладне мистецтво – Амфори, вази, предмети побуту Керченські амфори (V–IV ст. до н.е.), знайдені в Північному Причорномор'ї, – розписані сюжетами з «Іліади» та «Одіссеї»: діалоги Одиссея й Кірки, Ахілл із Патроком, сцени з жертвних обрядів. Такі вироби несли освітню функцію для нових елінізованих територій: через міфологію – до культури. Вазопис теж виконував «візуальну хроніку» міфів – зокрема, червоно- й чорнокерамічні вази часто зображували Аполлона, Персея, Геракла, Орфея.

4. Теоретичне осмислення архітектури й міфу. Вітрувій у «Десяти книгах про архітектуру» наголошував, що: «Архітектура має поєднувати користь (utilitas), міцність (firmitas) і красу (venustas)». Міфологія допомагає реалізувати всі ці складові:

- через символіку – формується моральний зміст;
- через персонажів – передається етика, мудрість, сила;
- через композицію – втілюється естетичний ідеал гармонії.

Філософський контекст

Арістотель вважав, що мистецтво наслідує природу (mimesis), але завдяки міфу воно підноситься над буденністю, набуває універсального значення. Для Платона, архітектура мала бути не лише функціональною, а й відображати ідеї – форму, добродіє, порядок [8].

Універсальність тем і позачасовість

Антична міфологія – це не лише історії про богів і героїв, а дзеркало людських переживань, конфліктів і пошуків сенсу. Її теми – любов, зрада, смерть, жертвність, сила волі, пошук істини – не мають терміну давності, тому залишаються актуальними впродовж століть [1]. У кожен епоху художники

переосмислювали античні образи, адаптуючи їх до духу часу, але зберігаючи їхню глибинну символіку.

1. Відродження (Ренесанс): повернення до ідеалів гармонії. Сандро Ботічеллі, «Народження Венери» (1485–1486). Венера – не просто богиня, а уособлення божественної краси, гармонії світу і душевної чистоти. Її постать – ідеалізована, але водночас тендітна, ніжна, природна. Міф тут використано як алегорію внутрішньої краси людини й ідеалу доброчесності. У добу Відродження міфи сприймали не буквально, а як інтелектуальні конструкції, через які висловлювали гуманістичні ідеї.

2. Неокласицизм: велич і шляхетність античного духу

Антоніо Канова, «Амур і Психея» (1793). Скульптура зображає мить пробудження Психеї поцілунком Амура – алегорія кохання, що перемагає смерть і випробування. Форма досконала, витончена, а емоція – глибока й щира. У Канови міф стає прикладом вічної краси та душевної чистоти. У цей період класична міфологія була еталоном духовної та художньої довершеності. Мистецтво прагнуло порядку, стриманості, моральної піднесеності.

3. Символізм і модерн: переосмислення й емоційність

Густав Морро, «Орфей» (1865). Орфей з головою Еврідіки – це вже не просто міф, а медитація про втрату, спогад і силу мистецтва, що переживає смерть. Колір, символи, атмосфера картини – все насичене містичним значенням і глибоким смутком. Орфей стає образом художника, приреченого шукати красу в стражданні. Художники символізму часто зверталися до міфу як до внутрішньої драми особистості.

4. Філософське осмислення вічності міфів

Цицерон у трактаті «Про природу богів» зазначав: «Міфи – це не опис фактів, а збереження моральних істин у пам'яті народу». Для Платона, міфи були способом донести істину тим, хто не здатен досягти її раціонально. Юнг у XX ст. стверджував, що античні міфи – архетипи колективного несвідомого, що формують поведінку і світогляд.

Антична міфологія – це не застигле минуле, а жива система образів, що продовжує надихати митців, філософів і глядачів у різні історичні періоди. Її універсальні теми перетинають часи, культури та мови, залишаючись актуальними й сьогодні.

1.3 Методика формування системи художніх знань про міфологічний жанр в учнів 7 класу

Формування системи художніх знань у 7 класі має спиратися на поєднання пізнавального інтересу, емоційного сприймання образів і активної творчої діяльності. У цьому віці учні мають добре розвинену уяву, схильність до персоніфікації, і водночас – здатні до початкового аналізу мистецьких образів, простих символів та композицій. Міфологічний жанр як частина образотворчого мистецтва є надзвичайно багатогранним і цінним у виховному, культурному та естетичному сенсі. Методика його вивчення в 7 класі повинна враховувати вікові особливості учнів, сприяти розвитку образного мислення, формуванню знань про історико-культурний контекст, а також розвивати творчі здібності [3].

Основні принципи методики:

- Поетапність і системність – від загального уявлення про міф і міфологічний жанр до глибшого розуміння образів і символів.
- Міжпредметні зв'язки – інтеграція знань з історії, літератури, філософії.
- Діяльнісний підхід – активне залучення учнів до аналізу та творчості.
- Доступність і наочність – використання візуального матеріалу, мультимедіа, репродукцій, інтерактивних завдань.

Основні етапи реалізації методики:

1. Вступ до теми. Що таке міф і навіщо він людям.

- Ознайомлення з поняттями «міф», «міфологія», «античність», «міфологічний жанр».
- Визначення ролі міфів у мистецтві та культурі.

- Перегляд уривків міфів (наприклад, про Прометея, Персея, Афродіту), обговорення їх змісту.

2. Знайомство з ключовими образами античної міфології.

- Аналіз образів богів, героїв, чудовиськ: як художники зображають їх зовнішність, характер, дії.
- Вивчення атрибутики: шолом Афіни, блискавка Зевса, кадуцей Гермеса.
- Перегляд і аналіз творів: «Афродіта Кнідська», «Зевс з Артемісіону», фрагменти Парфенона.

3. Формування вмінь художнього аналізу.

- Навчання аналізувати твір за планом: тема, сюжет, композиція, колір, символи, емоційне враження.
- Використання інтерактивних вправ: скласти карту міфологічного героя, знайти атрибути в зображенні, зіставити текст міфу та його художню інтерпретацію.

4. Творча діяльність.

- Ілюстрація до міфу (малюнок, колаж, розпис грецької амфори).
- Створення персонажа на основі античного героя у стилі сучасної культури (комікси, манґа).
- Виготовлення атрибута героя (наприклад, маска Горгони Медузи з картону).
- Мініпроект «Мій улюблений герой/бог античного пантеону».

5. Узагальнення та рефлексія.

- Вікторини, настільні ігри, Kahoot для перевірки знань.
- Творчі презентації про вивчених героїв.
- Рефлексивне есе: «Яким би богом я хотів бути? Чому?» або «Що мене вразило в античному мистецтві?»

Роль учителя: Бути фасилітатором і натхненником: спрямовувати, а не диктувати. Враховувати індивідуальні особливості учнів: когось більше приваблює образотворча діяльність, когось – легенди й інтерпретації.

Стимулювати емоційне сприйняття, асоціативне мислення, інтерес до класичної спадщини.

Очікувані результати: учні знатимуть основні риси міфологічного жанру в мистецтві. Розпізнаватимуть персонажів античної міфології та їхні атрибути. Зможуть аналізувати твори мистецтва за мотивами міфів. Виявлять власні творчі здібності в інтерпретації образів. Удосконалять естетичний смак і розуміння культурної спадщини.

Вивчення та аналіз творів мистецтва

Завдання: навчити учнів розпізнавати міфологічних персонажів за зовнішніми ознаками (атрибутика, пози, жести), виявити основну ідею, мораль або емоційне послання твору, розвивати навички «читання» образів.

Приклади творів: «Дорифор» Поліклета – канон краси тіла; «Афродіта Кнідська» Праксителя – образ гармонії й жіночої краси; «Народження Венери» Ботічеллі – міфологічний символ краси; «Амур і Психея» Канова – алегорія кохання; Фрагменти фриза Парфенона – приклади скульптурної композиції.

Методи роботи:

- груповий аналіз творів мистецтва (учні описують, кого бачать, що відчують, що хоче сказати художник);
- метод «від першої особи» – учень говорить від імені зображеного героя;
- картка-анкета до твору: «Хто зображений? Який міф? Які символи присутні?»

Зв'язок із літературою, історією, культурою

Завдання: створити міжпредметні зв'язки для поглиблення знань, дати учням розуміння, як образотворче мистецтво відображає епоху.

Методи: читання коротких адаптованих версій грецьких міфів (наприклад, про Прометея, Орфея, Персея, Геракла), порівняння одного сюжету в літературному та художньому варіантах (наприклад, «Прометей» у Гесіода і у Айвазовського), створення хронологічної стрічки: коли жив скульптор або художник, у якому місті працював.

Творча художня діяльність

Завдання: розвивати художню уяву та здатність до стилізації, актуалізувати знання через практичне застосування.

Форми роботи: створення ілюстрацій до міфів, проєкт «Міф у сучасності»: створити образ героя в сучасному стилі (комікс, стікер, плакат), робота з пластиліном або глиною – виліплення маски або амулета античного героя, художнє оформлення амфори зі сценою з міфу.

Рефлексія та оцінювання

Завдання: усвідомлення знань, отриманих під час теми, формування самооцінки й емоційного зв'язку з матеріалом.

Методи: складання візуального колажу «Образи, які мене вразили», заповнення картки рефлексії («Що нового дізнався?», «Який герой мені найближчий?»), міні-презентації: «Мій улюблений міфологічний герой і чому», підсумкова вікторина або Quizizz за темою.

Методика для 7 класу повинна базуватись на емоційно насичених візуальних образах, поєднувати інтерес до історії з активним художнім самовираженням. Міфологічний жанр дає змогу учневі не лише ознайомитися з класичною спадщиною, а й усвідомити вічні моральні цінності через творчу діяльність.

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА РОБОТА НАД ДИПЛОМНИМ ПРОЄКТОМ «НАРОДЖЕННЯ АФРОДІТИ»

2.1. Вибір образу, пошук ідей

Ще під час написання курсової роботи на тему «Розробка наочності та методичного матеріалу для уроку з образотворчого мистецтва на тему «Міфологічний жанр» у 6 класі» було виявлено потенціал жанру в педагогіці та мистецтві. У дипломній роботі продовжується вивчення міфологічної тематики, як у теоретичній, так і в творчій частинах. Обравши сюжет про народження Афродіти, авторка прагнула глибше осмислити цю тематику, передати її багатозначність і візуальну силу через авторське художнє бачення.

Творча частина дипломного проєкту представлена у вигляді картини під назвою «Народження Афродіти». Цей сюжет було обрано не випадково – авторку надихнула міфологічна естетика, зокрема образи античної краси, жіночності, гармонії та народження чогось божественного з природної стихії. Ця тема є водночас глибоко символічною та емоційно насиченою, вона дозволяє втілити в образотворчій формі потужний архетип кохання, краси й жіночого начала.

Історія народження Афродіти – одна з найвідоміших і найпоетичніших міфологічних легенд, що сягає корінням глибокої давнини. Вона відображає уявлення стародавніх греків про походження краси, кохання і жіночого начала. Сама поява богині на світ оповита містичними, навіть драматичними подіями, які мають космічне значення у давньогрецькому міфологічному світі.

Версія Гесіода – найбільш відома (у поемі «Теогонія»). За цією версією, Афродіта народилася не від союзу богів, а з піни морської. Все почалося зі жорстокого акту між поколіннями богів: титан Кронос скинув свого батька Урана (Небо), відрізавши йому геніталії серпом. Ці частини тіла впали в океан, і з крові та насіння, що потрапили у воду, утворилася біла піна. Саме з цієї піни і виникла прекрасна богиня. «Коли в морі змішалася біла піна з кров'ю Урана, вона збилася у величезну хмару, і з неї виникла дівчина надзвичайної вроди.

Вона виплила з хвиль біля острова Кіфер, а потім ступила на берег Кіпру. Звідси її й прозвали Кіпрідою або Кіфересею». Афродіта вийшла з морської раковини (у деяких пізніших описах – з мушлі) біля берегів Кіпру – тому одним із її епітетів стало ім'я Кіпріда. Земля, море і небо вітають її поява як народження краси, гармонії та привабливості.

Версія Гомера (більш «земна»). На відміну від міфу Гесіода, Гомер у «Іліаді» подає іншу генеалогію. У нього Афродіта – дочка Зевса (всевладного бога-громовержця) і океаніди Діони. Ця версія позбавлена драматичного моменту відсічення геніталій і більше підкреслює роль Афродіти як однієї з олімпійських богів, народженої у вже впорядкованому божественному світі. Однак саме версія Гесіода набула найбільшого поширення в мистецтві та філософії – як глибоко символічна і мене як і багато інших митців вона також припала до душі, тому саме такий сюжет я обрала для написання своєї творчої дипломної роботи, адже народження Афродіти – це не просто поетична легенда. Це глибоко символічна історія про появу краси як космічного явища. Вона виникає з конфлікту (насильницького акту між богами), але стає уособленням гармонії. Через образ Афродіти стародавні греки осмислювали силу любові, жіночої природи, привабливості та творчої енергії. Цей міф продовжує надихати митців і донині, залишаючись одним із найпотужніших архетипів у світовій культурі.

Символіка народження Афродіти

Море і піна – символи чистоти, оновлення, таємничості. Афродіта не народжена у шлюбі, вона є уособленням природної, первісної краси. Раковина або мушля, у пізнішій іконографії, (наприклад, у картині «Народження Венери» Ботічеллі) – знак жіночності, народження, еротики.

Острів Кіпр стає головним центром культу Афродіти. Тут їй будують храми, проводять ритуали, присвячені любові, весні та родючості. Афродіта як архетип є богинею не тільки тілесної краси, а й чарівності, бажання, кохання, гармонії у світі. Народження Афродіти стало улюбленою темою в європейському живописі, скульптурі та поезії. Найвідоміші твори:

«Народження Венери» (1485) (див. Додаток А. Рис.А3), де Сандро Ботічеллі зображує момент, коли Афродіта виходить із мушлі, а вітерець Зефір несе її до берега. Скульптура «Афродіта Кнідська» (Пракситель) (див. Додаток А. Рис.А2) – одне з перших зображень оголеної жінки в античному мистецтві, ідеал гармонії. Саме ці твори мистецтва стали мені натхненням для створення власної творчості.

2.2. Створення ескізу. Технічне виконання творчої роботи: етапи реалізації художнього задуму

Творча робота над картиною «Народження Афродіти» розпочалася зі складного, але захопливого пошуку ідеї. Загалом у голові було конкретне бачення картини й її тематики. Головною ідеєю було зобразити богиню, пов'язану з морською тематикою, розповісти композицією про жіночність, хід життя, мудрість, красу і силу, божественність та вразливість. Тому початковою ідеєю стало зображення богинь Харит. Харити – це три богині краси, радості, чарівності, творчого натхнення та грації. Вони супутниці Афродіти, часто зображуються разом із нею або в оточенні муз. Їхній образ символізує гармонію, щедрість, мистецтво і любов. Авторка хотіла передати красу, унікальність та характер кожної богині, тому зображала кожен в різній позі й планувала для кожної свій колір волосся, одяг, настрій, прикраси, що б відображали призначення кожної богині. А щоб підкреслити ніжність, легкість та їхню красу і божественність, зобразила, як вони ніжаться на сонці втрюх у великій мушлі, що плаває по морських хвилях.

Шукаючи референси, звернула увагу на картину С. Ботічеллі «Весна» (див. Додаток А. Рис.А1), де були зображені Харити. Але пізніше стало зрозумілим, що це завеликий обсяг роботи, і почався пошук оновленої ідеї зі збереженням початкової тематики. Відповідно натхненником знову став Сандро Ботічеллі та його картина «Народження Венери» (див. Додаток А. Рис.А3), настрої і тематика якої збігалися з головною ідеєю майбутнього полотна. «Народження Венери» надихнула мене створити власну інтерпретацію

– образ народження Афродіти як моменту абсолютної гармонії, краси та ніжності. Саме ці етапи пошуку, трансформацій і натхнення відобразилися у численних ескізах, діджитал-чернетках та композиційних вирішеннях.

Робота над творчим задумом розпочалася з активного пошуку ідеї та варіантів композиційного вирішення. Було розглянуто кілька різних образів Афродіти в морському середовищі, намагаючись передати ніжність, легкість і божественність її народження. Серед перших ідей були такі композиції: Афродіта в позі лежачи, яка спирається на велику перлину; Афродіта, що ніби стоїть на хвилях, оточена коралами та перлинами, які розчиняються у морській піні. Проте поступово ці образи трансформувалися, набираючи чіткості та емоційної виразності.

Більш завершеним варіантом стала композиція, де Афродіта стоїть на мушлі, яку здіймають бурхливі хвилі. Саме з піни, що її оточує, вона ніби народжується. Богиня тримає шлейф, що ніжно розвіюється вітром, створюючи атмосферу легкості й чистоти. Цей варіант було спочатку виконано кольоровим ескізом, а згодом – у цифровому форматі.

Пошук продовжувався й надалі: створювалися нові цифрові варіанти ескізів, серед яких – Афродіта на фоні островів Кіпру або у вирі морських хвиль. Усі ці образи допомогли мені глибше відчувати характер і настрої майбутньої роботи. Лише після численних змін, переробок і експериментів було остаточно визначено композицію та концепцію творчого проєкту.

I. етап. Перенесення ескізу

Після затвердження остаточного варіанту ескізу в цифровому форматі, його було перенесено на полотно за допомогою олівця. Робота над ескізом вимагала ретельної уваги до центральної фігури Афродіти, мушлі, морської піни та розвиваючогося шлейфу. У цей момент важливо було зберегти точні пропорції та композиційну рівновагу, щоб в подальшому живописно втілити задум.

II. етап. Перша прописка

Цей етап був присвячений загальному тонуванню полотна та нанесенню основних кольорових площин. Було створено кольорову базу, яка б відповідала ніжній, світлій атмосфері народження богині. Легкі блакитні, бірюзові, перлинно-білі, рожеві та жовті тони створили основу для подальшої детальної роботи.

III. етап. Уточнення форм

На цьому етапі розпочалася робота з точними формами. Було знайдено та одразу виправлено помилку у співвідношенні розміру голови до тіла. Пропрацьовано об'єм фігури, хвиль, мушлі, сонячного світла. Визначено точне розташування всіх елементів композиції, узгоджено взаємозв'язок між ними. Це дозволило надати роботі глибини та гармонії.

IV. етап. Початок детальної прописки

Робота розпочалася з найважливішого елементу – обличчя Афродіти. Саме в ньому має відображатися вся емоційна ніжність, легкість та краса моменту народження. Було детально промальовано риси, вираз очей, легку усмішку, намагаючись передати безтурботність і божественну природу героїні.

V. етап. Прописка тіла та інших елементів

Далі почалася робота над тілом Афродіти, надаючи йому пластичності, світлотіньового об'єму та м'якості. Потім – мушля, шлейф, піна, хвилі, небо. Всі ці елементи були важливі для побудови єдиного наративу та цілісної композиції. Особливу увагу було приділено динаміці шлейфу, його легкості, яка підкреслює рух і ефект «народження з хвилі».

VI. етап. завершальна деталізація.

На цьому етапі вся увага зосередилася на атмосфері: деталізації бризків води, відблисків сонячного світла на морській поверхні, легкому серпанку хвиль. Саме ці дрібні елементи зробили картину живою, дозволили глядачу відчувати ніжність моменту, уявити, як увесь всесвіт зустрічає богиню. Картина наповнилася світлом, рухом, простором і глибиною.

Кожен етап був важливим і вимагав повного занурення в процес. Завдяки цьому вдалося втілити задум та передати на полотні емоцію народження краси.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження історико-культурних основ міфологічного жанру в європейському мистецтві підтвердило його визначальну роль у формуванні естетичних, моральних і світоглядних засад європейської культури. Міфологічні образи ще з античних часів виконували не лише пізнавальну функцію – пояснюючи явища навколишнього світу через оповіді про богів, героїв та фантастичних істот, а й стали джерелом духовного осмислення дійсності, носієм моральних норм і архетипних ідей. Саме завдяки своїй глибокій символічності, алегоричності та філософській насиченості міфи забезпечили ґрунт для розвитку європейського мистецтва впродовж століть.

У процесі аналізу становлення міфологічного жанру було встановлено, що саме антична міфологія, передусім грецька й римська, заклала основи сюжетно-образної системи, яка згодом трансформувалася в епоху Відродження, бароко, класицизму та інших художніх стилів. У кожному епоху мистці переосмислювали міфи відповідно до ідеалів свого часу, водночас зберігаючи їхню символічну глибину. Міфологічний жанр у живописі, скульптурі, мозаїці та графіці дав можливість художникам розкривати універсальні теми боротьби добра і зла, кохання і зради, вірності, жертвності, пошуків сенсу буття, що залишаються актуальними для сучасного глядача.

Особливу увагу в дипломному дослідженні було приділено методичним аспектам викладання теми «Міфологічний жанр» у шкільному курсі мистецтва для учнів 7 класу. Доведено, що знайомство школярів з міфологічними сюжетами та образами сприяє розвитку в них естетичного смаку, образного мислення, навичок інтерпретації творів мистецтва, а також пробуджує інтерес до вивчення культурної спадщини людства. Через художній аналіз міфів учні вчаться не лише споглядати мистецтво, а й розуміти його глибокий символізм, світоглядний зміст, морально-етичні посили. Вивчення цього жанру відкриває

широкі можливості для інтеграції міжпредметних знань з історії, літератури, філософії, що сприяє цілісному гуманітарному розвитку особистості.

Отже, міфологічний жанр в образотворчому мистецтві – це не просто художній напрям, а важливий інструмент культурної, моральної та духовної комунікації. Його значення полягає у здатності зберігати і передавати ключові цінності людства, формувати естетичну культуру, виховувати глядача і сприяти його внутрішньому зростанню. В умовах сучасної школи, де мистецтво дедалі більше виконує просвітницьку і виховну функцію, вивчення міфологічного жанру має надзвичайну актуальність. Саме через такі теми мистецтво постає як джерело пізнання світу, духовного розвитку, морального вибору та культурного діалогу поколінь.

У процесі вибору образу та пошуку ідей для створення творчої роботи авторка поглибила своє розуміння міфологічного жанру, зокрема теми народження Афродіти як потужного архетипу краси, гармонії та жіночого начала. Звернення до цього сюжету стало логічним продовженням науково-творчого інтересу, що розпочався ще під час роботи над курсовим проектом. Вивчення різних версій міфу, зокрема, інтерпретацій Гесіода й Гомера, дозволило не лише обрати найбільш символічну з них, а й осмислити багатовимірність образу Афродіти: від драматичного народження з морської піни до втілення ідеї космічної краси, що виникає з хаосу. Саме цей глибокий символізм надихнув на створення художнього образу, який не лише передає естетику античності, а й резонує з сучасним сприйняттям краси як сили, що народжується з протиріч.

Пошук ідей супроводжувався аналізом класичних творів мистецтва, зокрема Ботічеллі, чия «Народження Венери» стало каталізатором власного авторського бачення. Ретельне дослідження теми, експерименти з композицією та символами дали змогу закласти ідейну основу для подальшого етапу – створення ескізу та реалізації художнього задуму. Цей етап став глибоко особистим і творчо значущим, адже дозволив поєднати історико-мистецтвознавчий підхід з індивідуальним авторським висловлюванням.

Таким чином, дослідження підтвердило, що міфологічний жанр – це не лише невичерпне джерело сюжетів для художньої творчості, а й потужний інструмент культурної, етичної та естетичної освіти. Його вивчення в шкільному курсі мистецтва має велике значення для виховання культурно обізнаних, чутливих до краси та мислячих особистостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко, С. Педагогіка та методика використання засобів навчання. Київ: Вища школа, 2008.
2. Конопко О. «Образотворче мистецтво з методикою викладання, словник мистецьких термінів». Вид. Міністерство освіти України київський міський педагогічний коледж, Київ, 1999.
3. Конопко О. Образотворче мистецтво, Київ, 2005.
4. Лісовий І. Античний світ у термінах іменах назвах. Довідник з історії та культури Стародавньої Греції і Риму. Вид-во при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа». Львів, 1988, 199 с.
5. Шевчук, Г. Теорія і практика естетичного виховання школярів. Київ: Освіта, 2005.
6. Лапорт Е., Естен К. Антична міфологія. Видавництво: Махаон-Україна, Київ, 2007.
7. Миронова В., Михайлова О., Мегела І. Антична література. Навчальний посібник. Видаництво «Либідь» 2005.
8. Гальчук О. Антична література. Видавництво Київського славістичного університету, 2008.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис.А1. «Весна» Сандро Боттічеллі, 1482

Рис.А2 Скульптура «Афродіта Кнідська» (Пракситель)
створена близько 350 до н. е.

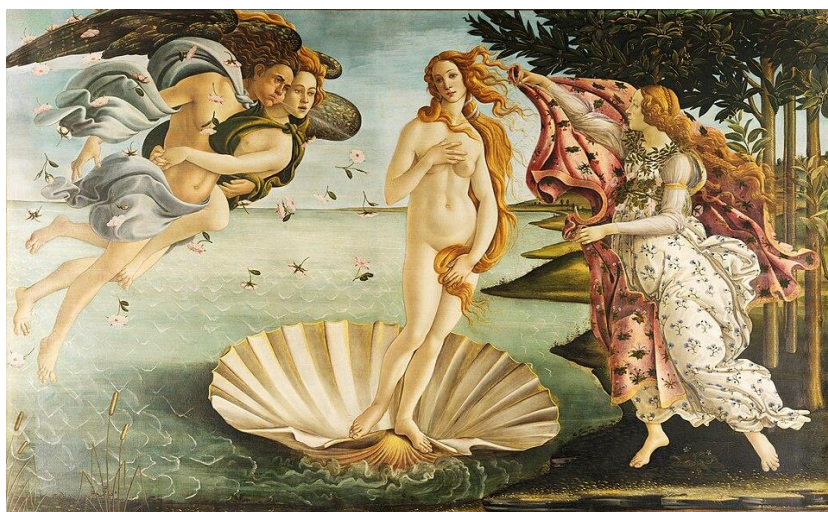

Рис.А3. «Народження Венери» Сандро Боттічеллі, 1485

ДОДАТОК

Додаток Б

Рис. Б1. Перенесення ескізу

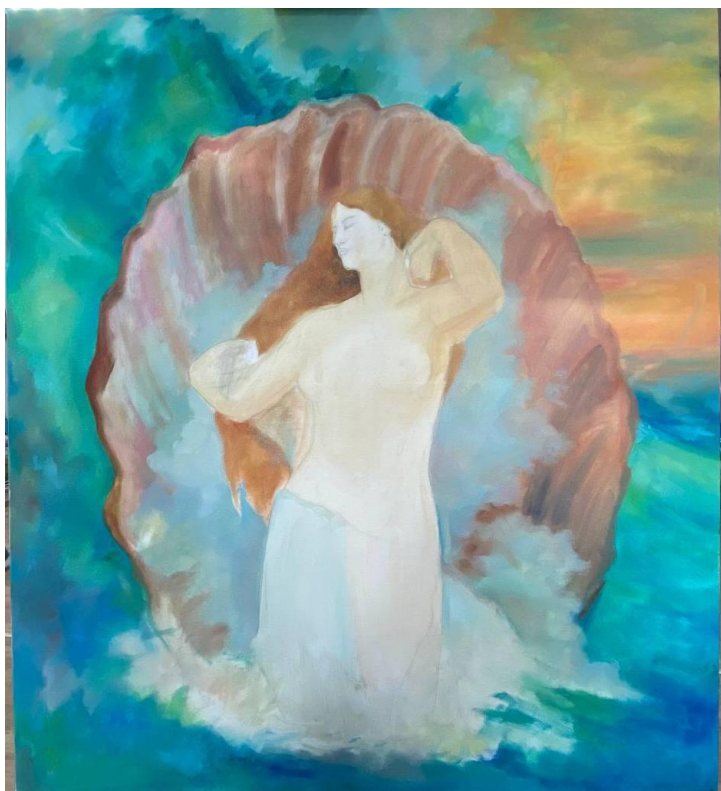

Рис. Б2. Перша прописка

Рис. БЗ. Уточнения форм